

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра конституційного права та теоретико-правових дисциплін

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для виконання аудиторної та самостійної роботи

з дисципліни

«ФІЛОСОФІЯ ПРАВА»

здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності 081 «Право»

Біла Церква

2024

Затверджено
Науково-методичною комісією Білоцерківського НАУ
Протокол № __ від « __ » ____ 2024 р.

Укладач: **Бровко Н.І.**, д-р.юрид.наук, професор кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Бровко Н.І. Методичні вказівки для виконання аудиторної та самостійної роботи з дисципліни «Філософія права» здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / уклад. Н.І. Бровко. Біла Церква: БНАУ, 2024. - 32с.

Публікація містить рекомендації здобувачам вищої освіти для підготовки до практичних занять з дисципліни «Філософія права», структуру та зміст навчальної дисципліни, теоретичні та письмові практичні завдання для підготовки, питання для обговорення, завдання для самостійної роботи, завдання для самоконтролю та рекомендовану літературу. Видання спрямоване на розвиток компетентностей, формування знань здобувачів та оволодіння уміннями поєднання філософського та правового підходів щодо розуміння актуальних проблем правової сучасності

Рецензент: **С.І. Сімакова**, канд.юрид.наук, доцент кафедри публічно-правових дисциплін Білоцерківського НАУ.

Методичні вказівки розглянуто на засіданні кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін, протокол № 1 від 04.08.2024 р.

Схвалено методичною радою соціально-гуманітарного факультету, протокол №5 від 09.08.2024 р.

ЗМІСТ

№ п/п	Назва	Стор.
1	Передмова	4
2	Контент змістових модулів	6
3	Структура навчальної дисципліни	7
4	Тематика практичних занять	9
5	Завдання для самоконтролю	25
6	Орієнтовний перелік питань до іспиту	26
7	Критерії оцінювання результатів навчання здобувача	28

ПЕРЕДМОВА

Від вищої юридичної освіти сьогодні вимагаються фундаментальні зміни у її наданні, зокрема студентоцентрований підхід до навчання, що включає гнучкі навчальні траєкторії та визнання компетентностей, набутих в межах освітніх програм.

Методичні вказівки складаються зі вступу, де студенти ознайомлюються з метою, завданням дисципліни, компетентностями, що зазначені в освітній програмі спеціальності 081 – «Право», результатами навчання дисципліни; містять перелік питань, що виносяться на опрацювання, контрольні питання та завдання для самостійної роботи.

Метою викладання дисципліни «Філософія права» є формування знань здобувачів про становлення і розвиток філософії права як науки та розширення їх орієнтаційних можливостей в сучасній правовій реальності; оволодіння вміннями поєднання філософського та правового підходів щодо розуміння актуальних проблем правової сучасності.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: ознайомлення здобувачів з основними теоретико-правовими ідеями і поглядами, що склалися у сучасній теорії та філософії права, оволодіння основними теоретико-філософсько-правовими поняттями і категоріями, що відіграють основоположну роль у системі юридичних знань.

За результатами вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набувають:

1) загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

2) спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК 9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК 13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

Згідно з освітньо-професійною програмою очікуваними результатами вивчення дисципліни є наступні **програмні результати навчання:**

РН 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

РН 2 Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами

РН 6 Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати,

оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

РН 7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Філософія права» полягають у тому, що дана навчальна дисципліна викладається після засвоєння студентами таких навчальних дисциплін, як «Філософія», «Теорія держави і права».

Навчальний план передбачає вивчення дисципліни «Філософія права» у наступних формах: лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальна робота. Лекційні заняття системно охоплюють увесь курс. Практичні (семінарські) заняття проводяться як згідно з питаннями, які розглядалися під час лекційних занять, так і за питаннями, які пропонувалися здобувачам вищої освіти для самостійного вивчення. Проведення практичних (семінарських) занять має за мету сформувати у здобувачів компетентності щодо критичного мислення та уміннями поєднання філософського та правового підходів щодо розуміння актуальних проблем правової сучасності.

КОНТЕНТ ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль I. Поняття та становлення філософії права

Тема 1.1. Філософія права: предмет, структура, функції.

Тема 1.2. Становлення філософії права як науки. Генеза української філософсько-правової думки.

Змістовий модуль II. Основні категоріальні поняття філософії права

Тема 2.1. Онтологія права. Правова реальність та форми її буття.

Тема 2.2. Правова антропологія: гуманістична природа права.

Тема 2.3. Аксиологія права. Право як цінність, найвищі цінності права.

Тема 2.4. Філософія злочину і покарання

Тема 2.5. Правова свідомість та правова культура. Екологічна культура. Основні філософсько-правові проблеми сучасності

**Тематичний план навчальної дисципліни
«Філософія права»**

Назви змістовних модулів	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	усь ого	у тому числі			усь ого	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Модуль 1 Становлення філософії права								
Змістовний модуль I. Поняття та становлення філософії права								
Тема 1: Філософія права предмет, структура, функції.	6	2	2	2	6	2	2	2
Тема 2.: Становлення філософії права як науки. Генеза української філософсько-правової думки	7	2	2	3				
	13	4	4	5	6	2	2	2
Модуль 2 Структурний зміст філософії права								
Змістовний модуль II. Основні категоріальні поняття філософії права								
Тема 3. Онтологія права. Правова реальність та форми її буття	6	2	2	2	6	2	2	2
4.Тема 4. Правова антропологія: гуманістична природа права	6	2	2	2	4		2	2
Тема5.Аксіологія права. Право як цінність, найвищі цінності права.	6	2	2	2	4		2	2
Тема 6. Філософія злочину і покарання	6	2	2	2				

Тема 7.Правова свідомість та правова культура. Екологічна культура. Основні філософсько-правові проблеми сучасності	6	2	2	2				
	30	10	10	10	14	2	6	6
Усього годин	43	14	14	15	20	4	8	8

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Практичне заняття 1. Філософія права: предмет, структура, функції.

План заняття

1. Філософія права як самостійна наука.
2. Філософія права як складова юриспруденції у концепції Г.Гуго., Гегеля.
3. Проблема сутності права. Типології праворозуміння.
4. Легістський позитивізм і неопозитивізм.
5. Лібертарно-юридичний тип праворозуміння.

Питання для обговорення:

1. Предмет філософії права. Філософсько-правова рефлексія.
2. Філософія права в системі наук, її основні питання та функції.
3. Сутність методології права та її рівні.
4. Основні типи праворозуміння та способи обґрунтування права.

Письмові завдання

1. Генеза предмета філософії права в європейській культурі та цивілізації.
2. Філософсько-світоглядний сенс філософії права та роль юридичного світогляду у формуванні особистості юриста.
3. Філософія права і політика: зміст взаємодії.
4. Значення філософії права в підготовці майбутніх юристів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювання літератури, що визначають основні положення філософії права та її генези.
2. *Теоретичні завдання:*
  - підготувати доповідь зі списку індивідуальних завдань на вибір (1-4)
  - підготувати презентацію до тем на вибір (5-10)

Література до теми:

Основна література:

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія права, підручник 2023. 424 с.
2. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми філософії права» уклад.: О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, Ю.Ю. Калиновський. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. 36 с.

3. Філософія права. Навчально-методичний посібник. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Київ 2022, 126 с.

4. Філософія. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Кер. автор. кол. Приятельчук А.О. Київ.2021 с. 560с.

5. Філософія права : навч.-метод. посіб. / Т. П. Попович, Я. О. Бариська, М. О. Геревич [та ін.] ; рец. : О. Я. Рогач, В. В. Левкулич ; відп. ред. Я. В. Лазур. – Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. –36 с. : табл. – Бібліогр.: с. 26-34.

Додаткова література:

1. Ванджурак Р. Вплив давньогрецької філософії права на сучасну українську юриспруденцію : монографія. Київ : Вістка, 2023. 248 с.

2. Костицький М.В., Кушакова –Костицька Н.В. Методологія теоретичного та практичного пізнання в юриспруденції як у науково-практичному комплексі- Філософські та методологічні проблеми права,№1(25). 2023. С.9-19 Філософія науки Дзьобань О.П. : підручник/ О. П. Дзьобань; ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. наук України». – Київ; Одеса: Фенікс, 2024. – 516 с.

3. Philosophy : training manual for test and examination preparation /O. G. Danilyan, O. P. Dzoban, E. A. Kalnytskyi. – Kharkiv : Pravo, 2022. 134 p.

Практичне заняття 2. Становлення філософії права як науки

План заняття

1. Філософсько-правова думка Нового часу. Теорії природнього права Гуго Гроція, Т.Гоббса, Дж.Локка.
2. Ш.Монтеске “Про дух законів”.
3. Теорія суспільного договору Ж.-Ж.Руссо.
4. Ліберальна теорія правової держави І.Канта.
5. Філософсько-правова система Гегеля. Г. Гегель “Філософія права”.
6. Історична школа права і марксизм. Ф.К.Савіньї. Г.Ф.Пухта.
7. Позитивістське і неопозитивістське вчення
8. Екзистенціальна філософія права (М.Гайдеггер, К.Ясперс, Ж.П.Сартр).
9. Генеза становлення української філософсько-правової думки

Питання для обговорення:

1. Філософсько-правова думка епохи Відродження та Реформації.
2. Філософія права Нового часу та епохи Просвітництва.
  1. Етико-правові ідеї у філософії І. Канта.
  2. Філософія права Г. Гегеля.

Письмові завдання

1. Предмет філософії права. Філософсько-правова рефлексія.
2. Філософія права в системі наук, її основні питання та функції.
3. Сутність методології права та її рівні.
4. Основні типи праворозуміння та способи обґрунтування права.

Завдання для самостійної роботи:

1. Самостійне опрацювання джерел Філософії Нового часу шляхом написання есе з тем на вибір (11-14)

Література до теми:

Основна література:

1. Філософія. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Кер. автор. кол. Приятельчук А.О. Київ.2021 с. 560с.
2. Філософія права : навч.-метод. посіб. / Т. П. Попович, Я. О. Бариська, М. О. Геревич [та ін.] ; рец. : О. Я. Рогач, В. В. Левкулич ; відп. ред. Я. В. Лазур. – Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. –36 с. : табл. – Бібліогр.: с. 26-34.
3. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми філософії права» уклад.: О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, Ю.Ю. Калиновський. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. 36 с.
4. Гегель Г. Книга Основи філософії права, або Природне право і державознавство. Київ, 2000.
5. Георг Гегель. Феноменологія духу. К: Основи, 2004, 548 с
6. Костицький М.В. Потреба використання цілісної методології в сучасній юридичній науці. Філософські та методологічні проблеми права №1(21). 2022 с.7-11

Додаткова література:

1. Рабінович П.М. Основи теорії та філософії права: Навч. посібник. Львів: 2021. 256 с.
2. Лок Дж. Два трактати про правління / пер. з англ. П. Содомора. Київ: Наш Формат, 2020. 312 с.
3. Мак'явеллі Н. Державець / пер. з італ. Є.Тарнавський. Київ : Фоліо, 2019. 128 с.
4. Платон. Держава. Київ : Априорі, 2021. 460 с.

5. Руссо Ж.–Ж. Об общественном договоре, или принципы общественного права : Пер. с фр. К. : Дух і Літера, 2000. С. 153-284.
6. Гегель Г. Наука логіки. Енциклопедія філософський наук. Мала логіка. Київ : Ліра-К, 2023. 247 с

Модуль II Структурний зміст філософії права
Змістовий модуль II. Основні категоріальні поняття філософії права

Практичне заняття 3: Онтологія права. Правова реальність та форми її буття

План заняття

1. Правова онтологія як вчення про буття права.
2. Хаос, порядок, гармонія — головні буттєві форми. Аномія як соціальна модифікація хаосу. Концепція аномії Р.Мертон та Е.Дюркгейма.
3. Типологія соціально-правових протиріч (антагоністичні, антагональні, агональні). Філософсько-правові концепції соціального антагонізму (Т.Гоббс, Г.Гегель, К.Маркс, П.Сорокін).
4. Природне і позитивне право.
5. Форми буття права: ідея права, закон, правове життя.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика правової онтології. Правова реальність.
2. Економічні, соціальні та духовні передумови становлення правової реальності та права.
3. Право як феномен культури. Місце та роль права в становленні цивілізації.

Письмові завдання

1. Онтологічна природа права. Правова реальність.
2. Природне і позитивне право як структурні елементи правової реальності.
3. Форми буття права.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ессе на тему «Форми буття права: ідея права, закон, правове життя».
2. Доповідь на тему «Проблема утвердження правового закону та правової держави як основна ідея лібертарної концепції.»
3. Обґрунтуйте напрямок Юснатуралізму, як традиції в філософсько-правовій думці Західної Європи.

Література до теми:

Основна література:

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія права, підручник 2023. 424 с.
2. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми філософії права» уклад.: О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, Ю.Ю. Калиновський. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. 36 с.
3. Філософія права. Навчально-методичний посібник. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Київ 2022, 126 с.
4. Філософія. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Кер. автор. кол. Приятельчук А.О. Київ. 2021 с. 560с.
5. Костицький М.В., Кушакова –Костицька Н.В Цілісність і єдність в онтології законів буття та соціуму. 2021Т. 21 № 1 (2021) с.8-21
6. Козюбра М. Практична філософія права. Монографія. Київ. 2024. 496с.

Додаткова література:

1. Костицький М.В., Кушакова –Костицька Н.В Цілісність і єдність в онтології законів буття та соціуму Філософські та методологічні проблеми права, Т.21. Вип.1 2021 с.8-21
2. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.
3. Buyuk M.E. The Development of the Theory of Sovereignty and the Modern Law of Nations from Machiavelli to Grotius. Istanbul Hukuk Mecmuasi. 2022. Vol.80. No.1. P.299–356
4. N. Brovko, M. Kostytskiy, N. Kushakova-Kostytska, and others. The issue of developing legal consciousness of the population in contemporary Ukrainian community (example of rural inhabitants). Amazonia Investiga. 2022. Vol. 11, Is. 52. P. 142-147.)

5. Philosophy: Study Guide for students of the first (bachelor's) education level, of branch of knowledge 08 «Jurisprudence», specialization 081 «Law», branch of 17 knowledge 29 «International relationships» specialization 293 «International law» / comp.: O. G. Danilyan, O. P. Dzeban, Y. Y. Kalynovskyi, E.A. Kalnytskyi. Kharkiv: Law, 2022. 40 p.

Практичне заняття 4. Правова антропологія: гуманістична природа права.

План заняття

1. Правова антропологія як галузь філософії права.
2. Проблема природи людини у філософсько-правових концепціях. Вчення про людину як істоту морально-свободну в концепції І.Канта.
3. Право як соціальний феномен.
4. Морально-правова свідомість. Типи мотиваційних конфліктів у морально- правовій свідомості людини.
5. Генеза прав і свобод людини в історії людства.. Концепція прав людини в сучасному суспільстві

Питання для обговорення:

1. Правова антропологія як галузь філософії права.
2. Проблема природи людини у філософсько-правових концепціях. Вчення про людину як істоту морально-свободну в концепції І.Канта.
3. Право як соціальний феномен.

Письмові завдання

1. Антропологічні основи права. Природа людини і право.
2. Обґрунтування та філософський зміст прав людини.
3. Гуманістична природа права. Особистість і право.
4. Правова антропологія як методологія та інструментарій побудови сучасної філософії права.
5. Генеза ідеї громадянського суспільства в культурі.
6. Базові стереотипи та ментальність у правосвідомості.
7. Особа та її приватне життя в громадянському суспільстві.

Завдання для самостійної роботи:

1. Німецька класична філософія права та філософсько-правові погляди представників цієї школи.
підготувати доповідь зі списку індивідуальних завдань на вибір (17-21)
2. Є.Ерліх про “живе право”.
3. Концепція аномії Р. Мертонна.

Література до теми:

Основна література:

1. Філософія. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Кер. автор. кол. Приятельчук А.О. Київ.2021 с. 560с.
2. Філософія права : навч.-метод. посіб. / Т. П. Попович, Я. О. Бариська, М. О. Геревич [та ін.] ; рец. : О. Я. Рогач, В. В. Левкулич ; відп. ред. Я. В. Лазур. – Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. –36 с. : табл. – Бібліогр.: с. 26-34.
3. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми філософії права» уклад.: О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, Ю.Ю. Калиновський. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. 36 с.
4. Гегель Г. Книга Основи філософії права, або Природне право і державознавство. Київ, 2000.
5. Козюбра М. Практична філософія права. Монографія. Київ. 2024. 496с.
6. Антошина І.В. Formation and development of the information society in the discussion of the post-neoclassical type of scientific rationality. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University, 63, 2023, 4-7.

Додаткова література:

1. Бровко Н.І., Кушакова-Костицька Н.В. Сердюк І.В. Право і мораль в інформаційному суспільстві. Навчальний посібник. – Біла Церква: БНАУ, 2022. – 320 с.
2. Бровко Н.І. Психологічний вплив та його роль у формуванні правосвідомості особистості в сучасному суспільстві.. Сучасна педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–13 липня 2019 р.). Київ: Громадська організація «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2019. С.76-78

3. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.
4. Philosophy : training manual for test and examination preparation /О. G. Danilyan, O. P. Dzoban, E. A. Kalnytskyi. – Kharkiv : Pravo, 2022. 134 p.

Практичне заняття 5. Аксиологія права. Право як цінність, найвищі цінності права.

План заняття

1. Аксиологія права як вчення про цінність права.
2. Суспільні цільові цінності й ідеали в праві. Предметні та моральні цінності у праві.
3. Право та мораль у системі соціальної регуляції. Мораль як найважливіший ціннісний критерій права.
4. Ціннісні основи права: рівність, свобода, справедливість.
5. Свобода як цінність. Свобода як всезагальний принцип права. Право як рівна міра свободи.

Питання для обговорення:

1. Цінності у праві та право як цінність.
2. Свобода як цінність. Право як форма свободи.
3. Справедливість як правова цінність.

Письмові завдання

1. Правова аксиологія як методологія та інструментарій побудови сучасної парадигми юриспруденції.
2. Генеза ідеї співвідношення рівності та справедливості.
3. Право як загальна міра свободи індивідів.
4. Інструментальна і власна цінність права.
5. Суспільні цільові цінності та ідеали.
6. Особистісні, екзистенційні цінності в системі природного права.
7. Сучасні теорії справедливості.

Завдання для самостійної роботи:

1. Право як культурна цінність.
2. Сутність аксиологічного підходу до права.
3. Моральні засади права.

4. Робота Л. Фуллера “Мораль права: загальна характеристика”.

Література до теми:

Основна література:

1. Бровко Н.І. Філософсько-правові засади формування правосвідомості особистості в умовах трансформації освітнього процесу в Україні дис. ...д-ра юрид.наук : 12.00.12 . Київ. 2019. 412 с.
2. Вовк В.М. Мораль, демократія, глобалізація і право. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. №1. С.23–26.
3. Рабінович П.М. Основи теорії та філософії права: Навч. посібник. Львів: 2021. 256 с.
4. Філософія права. Навчально-методичний посібник. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Київ 2020, 126 с.
5. Філософія. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Кер. автор. кол. Приятельчук А.О. Київ.2021 с. 560с.
6. Філософія права : навч.-метод. посіб. / Т. П. Попович, Я. О. Бариська, М. О. Геревич [та ін.] ; рец. : О. Я. Рогач, В. В. Левкулич ; відп. ред. Я. В. Лазур. – Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. –36 с. : табл. – Бібліогр.: с. 26-34.

Додаткова література:

1. Бровко Н.І. Філософсько-правові засади формування правосвідомості особистості в процесі навчання і виховання. Монографія. Біла Церква, 2018.- 437 с.
2. Бровко Н.І., Кушакова-Костицька Н.В. Сердюк І.В. Право і мораль в інформаційному суспільстві. Навчальний посібник. – Біла Церква: БНАУ, 2022. – 320 с.
3. Бровко Н.І., Даниленко А.С., Кушакова-Костицька Н.В. та ін. Філософсько-правові засади протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми в громадянському суспільстві.- Біла Церква: БНАУ, 2014. – 375 с.
4. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.
5. Козюбра М. Практична філософія права. Монографія. Київ. 2024. 496с.

6. Arrigo B., Sellers B., Copes.H.,Paz.J.New qualitative methods and critical research directions in crime, law, and justice. Journal of criminal justice education. 2022. Vol. 33. No.2. P.145–150

Практичне заняття 6. Філософія злочину і покарання

План заняття

1. Філософське осмислення категорій “злочин” та “покарання”.
2. Кант про злочин як порушення категоричного імперативу.
Гегель про злочин як перший примус (насильницький примус).
3. Покарання як відплата за злочин і правовий наслідок винності.
Природне покарання.
4. Судове покарання. Роль принципів рівності і справедливості в покаранні.
5. Покарання як закономірний примус (Гегель).

Питання для обговорення:

1. Філософське осмислення категорій “злочин” та “покарання”.
2. Покарання як відплата за злочин і правовий наслідок винності.
Природне покарання.
4. Судове покарання. Роль принципів рівності і справедливості в покаранні.
5. Покарання як закономірний примус (Гегель).

Письмові завдання

1. Філософські та правові проблеми —права на смерть.
2. Кант про злочин як порушення категоричного імперативу.
3. Гегель про злочин як перший примус (насильницький примус).
4. Судове покарання. Роль принципів рівності і справедливості в покаранні

Завдання для самостійної роботи:

1. Злочин і покарання у філософії Античності\
2. Покарання у розумінні Ч. Бекарія
3. Злочин і покарання : мета і призначення.
4. Сутність покарання та його наслідки для особи

Література до теми:

Основна література:

1. Філософія права. Навчально-методичний посібник. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Київ 2020, 126 с.
2. Філософія. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Кер. автор. кол. Приятельчук А.О. Київ.2021 с. 560с.
3. Філософія права : навч.-метод. посіб. / Т. П. Попович, Я. О. Бариська, М. О. Геревич [та ін.] ; рец. : О. Я. Рогач, В. В. Левкулич ; відп. ред. Я. В. Лазур. – Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. –36 с. : табл. – Бібліогр.: с. 26-34.
4. Костицький М.В., Кушакова –Костицька Н.В спроба діалектичного підходу до соціального та юридичного аналізу корупції 2022 с.47-51
5. Кушакова Костицька Н.В. Філософсько-правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні: монографія / наук. ред. М. В. Костицький. Київ: Логос, 2019. 346 с.

Додаткова література:

1. Бровко Н.І. Психологічний вплив та його роль у формуванні правосвідомості особистості в сучасному суспільстві.. Сучасна педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–13 липня 2019 р.). Київ: Громадська організація «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2019. С.76-78
2. Костицький М.В., Кушакова–Костицька Н.В Справедливість як засіб і ціль у виправленні та ресоціалізації засуджених: філософське осмислення Філософські та методологічні проблеми права, Вип. 1-2, 2018 с.11-24
3. Костицький М.В., Кушакова –Костицька Н.В Цілісність і єдність в онтології законів буття та соціуму Філософські та методологічні проблеми права, Т.21. Вип.1 2021 с.8-21
4. Вовк В.М. Мораль, демократія, глобалізація і право. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. №1. С.23–26.

Тема 7. Правова свідомість та правова культура. Екологічна культура. Основні філософсько-правові проблеми сучасності.

План заняття

1. Види правосвідомості .
2. Правосвідомість і право. Правосвідомість, правотворчість і правова реалізація.
3. Правова культура: поняття та структура.

Питання для обговорення:

1. Правосвідомість як ціннісна форма світогляду, її форми і рівні.
2. Право і мораль.
1. Універсально-цивілізаційне та специфічно-культурне у правосвідомості.

Письмові завдання

1. Сенси та аксіоми правосвідомості.
2. Особливості українського правового менталітету.
3. Релігійні витоки ідеї права.

Завдання для самостійної роботи:

1. Екологічна культура.
2. Екологічні права з точки зору правової антропології.
3. Правова свідомість з точки зору філософської антропології
4. Співвідношення правових і моральних норм.

Література до теми:

Основна література:

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія права, підручник 2023. 424 с.
2. Бровко Н.І. Філософсько-правові засади формування правосвідомості особистості в процесі навчання і виховання. Монографія. Біла Церква, 2018.- 437 с.
3. Бровко Н.І., Кушакова-Костицька Н.В. Сердюк І.В. Право і мораль в інформаційному суспільстві. Навчальний посібник. – Біла Церква: БНАУ, 2022. – 320 с.
4. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.
5. Кушакова Костицька Н.В. Філософсько-правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні: монографія / наук. ред. М. В. Костицький. Київ: Логос, 2019. 346 с.
6. Moskvych L. Modernization of Justice under the Influence of Innovative Technologies. European Science . 2023. №2. P.115–135

Додаткова література:

1. Бровко Н.І. Аналіз феномену молодіжної субкультури в контексті її впливу на формування правосвідомості особистості .Актуальні дослідження правової та історичної науки: матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Тернопіль, 10 липня 2019 р.). Тернопіль: Юрид. лінія, 2019. С.4-9.
2. Buyuk M.E. The Development of the Theory of Sovereignty and the Modern Law of Nations from Machiavelli to Grotius.Istanbul Hukuk Mecmuasi.2022. Vol.80. No.1. P.299–356
3. N. Brovko, M. Kostytskiy, N. Kushakova-Kostytska, and others. The issue of developing legal consciousness of the population in contemporary Ukrainian community (example of rural inhabitants). Amazonia Investiga. 2022. Vol. 11, Is. 52. P. 142-147.)
4. Philosophy : training manual for test and examination preparation /O. G. Danilyan, O. P. Dzoban, E. A. Kalnytskyi. – Kharkiv : Pravo, 2022. 134 p.

Орієнтовний перелік питань для самоконтролю

1. Генеза предмету філософії права в культурі та цивілізації.
2. Філософія права і політика.
3. Значення філософії права в підготовці майбутніх юристів.
4. Методологічна функція філософії права в системі правової науки.
5. Співвідношення основних методологічних підходів до визначення поняття права.
6. Легізм та юридичне праворозуміння: порівняльна характеристика.
7. Необхідність зміни типу праворозуміння в сучасних українських умовах.
8. Легістський стиль мислення: загальна характеристика.
9. Проблема утвердження правового закону та правової держави як основна ідея лібертарної концепції.
10. Юснатуралізм як традиція в філософсько-правовій думці Західної Європи.
11. Гуго Гроцій: розробка ідей природного права та суспільного договору.
12. Філософські основи права та держави Т.Гоббса. Три закони природного права.
13. Філософсько-правове вчення Дж.Локка.
14. Теорія Монтеск'є – систематизація політико-правових знань.
15. Політико-правове вчення Руссо: теорія суспільного договору.
16. Історична школа права.
17. Кант: людина як суб'єкт моральної та правової свідомості.
18. Категоріальна структура дослідження права в "Філософії права" Г.Гегеля: абстрактне право, вільна воля, договір, власність.
19. Гегель: свобода як субстанція права. Право як дійсність свободи.
20. Гегель про правову державу.
21. Вчення Г.Кельзена про "чисту" теорію права як вершина легізму.
22. Відродження природно-правових ідей в ХХ ст.
23. Принцип плюралізму в сучасних філософських концепціях права.
24. Світоглядні основи світських і теологічних концепцій права.
25. Р. Паунд як представник американської соціологічної юриспруденції.
26. Є.Ерліх про "живе право".
27. Концепція аномії Р. Мертон.
28. Соціально-правове протиріччя як основний предмет філософсько- правового дослідження.
29. Г.Гегель про антагонізм раба і пана.
30. Ідея агонально-ігрового начала в правосудді в концепції Й.Гейзінга.
31. Державне (позитивне) та надпозитивне право.

32. Звичаєве право, його роль і значимість в умовах побудови громадянського суспільства.
33. Нормативна структура релігійної та правової свідомості.
34. Становлення особистості як суб'єкта права в епоху античності.
35. Сучасні філософські концепції про походження та сутність людини.
36. Персоналістична революція в сучасному світі: загальна характеристика.
37. Образ людини в сучасному праві.
38. Право на життя: філософсько-правовий аналіз.
39. Право як культурна цінність.
40. Сутність аксіологічного підходу до права.
41. Моральні засади права.
42. Робота Л. Фуллера "Мораль права: загальна характеристика".
43. Концепція Ролза про справедливість як вищу цінність права.
44. Моральна якість закону як актуальна проблема української сучасності.
45. Історичний розвиток змісту категорій "злочин" та "покарання".
46. Проблема визначення абсолютних якісних ознак злочину.
47. Проблема смертної кари як найвищої міри покарання через призму філософського осмислення недоторканості людського життя.
48. Філософське осмислення відплати.

Орієнтовний перелік питань на іспит

1. Предмет філософії права та її завдання.
2. Філософія права та інші галузі юридичного знання.
3. Залежність ступеня розвиненості філософії права від стану розвитку філософії та юриспруденції.
4. Функції філософії права. Роль філософії права в підготовці юриста-гуманіста.
5. Методи філософії права.
6. Сутність юридичного методу.
7. Особливості філософських методів.
8. Проблеми розрізнення і співвідношення права та закону.
9. Поняття типу праворозуміння. Основні типи праворозуміння.
10. Легізм як тип праворозуміння (загальна характеристика).
11. Проблема співвідношення права та закону в легістському типі праворозуміння.
12. Витоки та основні ідеї "юридичного позитивізму".
13. Юснатуралізм як тип праворозуміння. Його набутки та недоліки.

14. Критика позитивного права представниками юснатуралізму. Лібертарно-юридична концепція праворозуміння (загальна характеристика)
15. Співвідношення права та закону в лібертарно-юридичній концепції.
16. Онтологія права в юснатуралізмі. Універсальний принцип природного права та смисловий зміст його.
17. Універсальна модель природного права. Аксіологічний аспект в юснатуралізмі.
18. Поняття природного права. Ренесанс концепції природного права в сучасному світі.
19. Закон як наслідок державно-владної форми вираження загальнозначимого соціального сенсу права.
20. Загальнообов'язковість правового закону і воля законодавця.
21. Праворозуміння сучасної України: тип його, онтологічний, гносеологічний та аксіологічний аспекти права в межах цього типу.
22. Право та інші види соціальних норм.
23. Основні ідеї теорії природної теорії права Гроція, Гоббса, Спінози.
24. Філософсько-правові ідеї І.Канта.
25. Філософія права Гегеля.
26. Історична школа права.
27. Марксистські філософсько-правові ідеї.
28. Соціологічна юриспруденція. Є.Ерліх та його ідея “живого права”.
29. Екзистенціальна філософія права.
30. Феноменологічна філософія права, основні її риси.
31. Психологічна концепція права П.Петражицького. Право як явище індивідуальної психіки людини. Оцінка концепцій.
32. Розуміння права та правовідносин з позицій фрейдизму та неофрейдизму. Роль психоаналізу в поясненні мотивів правової поведінки індивідів.
33. Право як формальна рівність.
34. Проблема співвідношення формальної та фактичної рівності.
35. Право як свобода.
36. Право як справедливість. Проблема співвідношення правової справедливості з неправовими її проявами.
37. Генезис ідеї правової держави. Ідея правової держави та реальність.
38. Права і свободи людини і громадянина. Конституція України та проблема реалізації прав і свобод людини і громадянина в сучасній Україні.
39. Поняття громадянського суспільства. Громадянське суспільство як гарант реалізації прав людини та громадянина
40. Роль права у здійсненні влади. Проблема заперечення владою права.
41. Розширення права власності як розширення свободи.

42. Принцип абсолютної цінності людського життя. Проблема смертної кари в сучасній Україні.
43. Неправовий закон як особливий вид несвободи. Форми неправда.
44. Поняття істини в праві. Істина як мета права.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль з навчальної дисципліни включає поточне, тематичне оцінювання (з тем, визначених для аудиторного обговорення і самостійного опрацювання) та модульний контроль (усього 3).

Поточний і тематичний контроль передбачає оцінювання:

- результатів аналізу навчально-методичних і довідкових матеріалів;
- участі в дискусії під час лекційних занять;
- підготовки виступу до занять із презентацією (чи без);
- підготовки індивідуальних завдань за вибором здобувачів вищої освіти;
- виконання творчих завдань на основі перегляду медіатекстів (лекцій іноземною мовою) з теми обговорення тощо.

Модульний контроль проводиться у тестовій комбінованій формі (комп'ютерне чи на паперових носіях). Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється після кожного контрольного заходу.

По завершенню семестру – іспит.

Засоби оцінювання результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне усне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- аналітичні звіти, доповіді, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність здобувача в дискусії, якість конспекту.

Оцінку на практичному занятті здобувач отримує за виконані задачі, командні проекти, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе, активність під час дискусій.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести в системі БНАУ Moodle.

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за 4- рівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Завдання виконано у повній мірі. Здобувач вищої освіти продемонструє вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і процеси, застосовувати наукові методи для аналізу конкретних ситуацій, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів, докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Добре»	Завдання виконано на 75 % обсягу. Водночас здобувач вищої освіти виявляє навички аналізувати і оцінювати явища, факти і події, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів та докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Задовільно»	Завдання виконано частково, не більше ніж на 60 % обсягу. Подаються розрізнені факти, називаються психолого-педагогічні та методичні явища, однак слабо виявлено при цьому здатність аналізувати й інтерпретувати опрацьований матеріал. Здобувач вищої освіти не повною мірою орієнтується у виявлених фактах, недостатньо обґрунтовує твердження та висновки.
«Незадовільно»	Здобувач вищої освіти не виконав 60 % завдання. Порушено факти, виявлено невміння аналізувати дидактико-методичні явища, факти, події, нездатність робити самостійні висновки та їх обґрунтувати.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих студентом оцінок з наступним переведенням їх у бали за такою формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times \max ПК}{5},$$

де *БПК* – бали з поточного контролю; *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх отриманих студентом оцінок (з точністю до 0,01); *max ПК* – максимально можлива кількість балів з поточного контролю.

Відсутність студента на занятті у формулі приймається як «0».

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C	Задовільно	
64–74	D		
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов'язковим повторним вивченням	

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «іспит»

Види робіт	Лекції	Практичн і заняття	Самостійна робота	Модуль-ний контроль	ІНДЗ	Загаль-ний бал
Максимально можлива кількість балів	10	30	10	40	10	100

Перелік наочно-технічних засобів навчання

У процесі вивчення дисципліни використовується система інформаційних ресурсів: дидактичні, програмні, мережа інтернет, бібліографічні, бібліотечні. Серед них нормативно-правова база (законопостанови, розпорядження, рішення): офіційний сайт Верховної ради, Президента, Кабінету Міністрів, Конституційного Суду України, інтернет-ресурси, періодичні видання, матеріали наукових конференцій.

Засоби унаочнення та взаємодії:

1. Мультимедійні презентації у програмах microsoft office power point.
2. Роздавальні матеріали – табличні й схематичні основи, інфографіка тощо.
4. Засоби зворотного зв'язку – інтерактивна дошка padlet, сайт для інтерактивних презентацій і голосування mentimeter.
5. В умовах дистанційного навчання – застосунки платформи для відеоконференцій zoom, google meet, освітня платформа bnu moodle, google classroom.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення:

- аудиторного навчання: дошка аудиторна, мебльоване навчальне приміщення, комп'ютерне обладнання (пк/ноутбук + мультимедійний проектор), wi-fi.
- дистанційного: мережа інтернет, електронні пристрої, у т.ч. персональні.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Аристотель. Політика. К. : Основи, 2000. с. 201. (Кн.. VII, 1332a, 40 ; 1332b, 5-10).
2. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості : дослідження категорії громадянське суспільство. К., 2000. 318 с.
3. Бровко Н.І. Захист права людини на особисту свободу в контексті протидії торгівлі людьми: філософсько-правові засади.: дис. ...канд.юрид.наук : 12.00.12 . Київ. 2010. 215 с.
4. Бровко Н.І. Філософсько-правові засади формування правосвідомості особистості в умовах трансформації освітнього процесу в Україні дис. ...д-ра .юрид.наук : 12.00.12 . Київ. 2019. 412 с.
5. Вовк В.М. Мораль, демократія, глобалізація і право. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. №1. С.23–26.
6. Гегель Г. Книга Основи філософії права, або Природне право і державознавство. Київ, 2000.
7. Георг Гегель. Феноменологія духу. К: Основи, 2004, 548 с
8. Гегель Г. Наука логіки. Енциклопедія філософський наук. Мала логіка. Київ : Ліра-К, 2023. 247 с
9. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія права, підручник 2023. 424 с.
10. Козюбра М. Практична філософія права. Монографія. Київ. 2024. 496с.
11. Костицький М.В. Потреба використання цілісної методології в сучасній юридичній науці. Філософські та методологічні проблеми права №1(21). 2022 с.7-11
12. Костицький М.В., КУшакова –Костицька Н.В. Філософські проблеми правотворчості. Філософські та методологічні проблеми права, Т.1 вип. 27, 2024 с.7-15
13. Костицький М.В., КУшакова –Костицька Н.В спроба діалектичного підходу до соціального та юридичного аналізу корупції 2022 с.47-51
14. Костицький М.В., КУшакова –Костицька Н.В Цілісність і єдність в онтології законів буття та соціуму. 2021Т. 21 № 1 (2021) с.8-21
15. Кушакова Костицька Н.В. Філософсько-правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні: монографія / наук. ред. М. В. Костицький. Київ: Логос, 2019. 346 с.
16. Лок Дж. Два трактати про правління / пер. з англ. П. Содомора. Київ: Наш Формат, 2020. 312 с.
17. Мак'явеллі Н. Державець / пер. з італ. Є.Тарнавський. Київ : Фоліо, 2019. 128 с.

18. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми філософії права» уклад.: О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, Ю.Ю. Калиновський. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. 36 с.

19. Платон. Держава. Київ : Апріорі, 2021. 460 с.

20. Руссо Ж.–Ж. Об общественном договоре, или принципы общественного права : Пер. с фр. К. : Дух і Літера, 2000. С. 153-284.

21. Рабінович П.М. Основи теорії та філософії права: Навч. посібник. Львів: 2021. 256 с.

22. Філософія права. Навчально-методичний посібник. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Київ 2020, 126 с.

23. Філософія. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Кер. автор. кол. Приятельчук А.О. Київ. 2021 с. 560с.

24. Філософія права : навч.-метод. посіб. / Т. П. Попович, Я. О. Бариська, М. О. Геревич [та ін.] ; рец. : О. Я. Рогач, В. В. Левкулич ; відп. ред. Я. В. Лазур. – Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. –36 с. : табл. – Бібліогр.: с. 26-34.

25. Цицерон Марк Тулій. Про державу. Про закони. Про природу Богів / Пер. з латини. К. : Основи, 1998. 477 с.

26. Aristotle. The Nicomachean Ethics. Oxford: Oxford University Press, 2020. 329 p.

27. Moskvych L. Modernization of Justice under the Influence of Innovative Technologies. European Science . 2023. №2. P.115–135

Допоміжна література

4. Антошина І.В. Formation and development of the information society in the discussion of the post-neoclassical type of scientific rationality. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University, 63, 2023, 4-7.

5. Бровко Н.І. Методичні вказівки для виконання аудиторної та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія права» здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» – Біла Церква: БНАУ, 2022. 33с.

6. Бровко Н.І. Філософсько-правові засади формування правосвідомості особистості в процесі навчання і виховання. Монографія. Біла Церква, 2018.- 437 с.

7. Бровко Н.І., Кушакова-Костицька Н.В. Сердюк І.В. Право і мораль в інформаційному суспільстві. Навчальний посібник. – Біла Церква: БНАУ, 2022. – 320 с.

8. Бровко Н.І., Даниленко А.С., Кушакова-Костицька Н.В. та ін. Філософсько-правові засади протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми в громадянському суспільстві.- Біла Церква: БНАУ, 2014. – 375 с.
9. Бровко Н.І. Аналіз феномену молодіжної субкультури в контексті її впливу на формування правосвідомості особистості .Актуальні дослідження правової та історичної науки: матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Тернопіль, 10 липня 2019 р.). Тернопіль: Юрид. лінія, 2019. С.4-9.
10. Бровко Н.І. Психологічний вплив та його роль у формуванні правосвідомості особистості в сучасному суспільстві.. Сучасна педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–13 липня 2019 р.). Київ: Громадська організація «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2019. С.76-78
11. Ванджурак Р. Вплив давньогрецької філософії права на сучасну українську юриспруденцію : монографія. Київ : Вістка, 2023. 248 с.
12. Ванджурак Р. Вплив постправди на суддівський розсуд: минуле, сьогодні, майбутнє. Філософські та методологічні проблеми права.2023. №(25). С.102–109.
13. Гоцуляк Ю.В., Міхайліна Т.В. Ідеї свободи та власності як вихідних принципів формування правових відносин у вченні Г. Гегеля. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса.2022. № 2. С. 5–12
14. Костицький М.В., Кушакова –Костицька Н.В. Методологія теоретичного та практичного пізнання в юриспруденції як у науково-практичному комплексі- Філософські та методологічні проблеми права,№1(25). 2023. С.9-19
15. Костицький М.В., Кушакова–Костицька Н.В. Справедливість як засіб і ціль у виправленні та ресоціалізації засуджених: філософське осмислення Філософські та методологічні проблеми права, Вип. 1-2, 2018 с.11-24
16. Костицький М.В., Кушакова –Костицька Н.В. Цілісність і єдність в онтології законів буття та соціуму Філософські та методологічні проблеми права, Т.21. Вип.1 2021 с.8-21
17. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.
18. Філософія науки Дзьобань О.П. : підручник/ О. П. Дзьобань; ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. наук України». – Київ; Одеса: Фенікс, 2024. – 516 с.

19. Arrigo B., Sellers B., Copes.H.,Paz.J.New qualitative methods and critical research directions in crime, law, and justice. Journal of criminal justice education. 2022. Vol. 33. No.2. P.145–150
20. Buyuk M.E. The Development of the Theory of Sovereignty and the Modern Law of Nations from Machiavelli to Grotius.Istanbul Hukuk Mecmuasi.2022. Vol.80. No.1. P.299–356
21. N. Brovko, M. Kostytskiy, N. Kushakova-Kostytska, and others. The issue of developing legal consciousness of the population in contemporary Ukrainian community (example of rural inhabitants). Amazonia Investiga. 2022. Vol. 11, Is. 52. P. 142-147.)
22. Philosophy: Study Guide for students of the first (bachelor’s) education level, of branch of knowledge 08 «Jurisprudence», specialization 081 «Law», branch of 17 knowledge 29 «International relationships» specialization 293 «International law» / comp.: O. G. Danilyan, O. P. Dzeban, Y. Y. Kalynovskyi, E.A. Kalnytskyi. Kharkiv: Law, 2022. 40 p.
23. Philosophy : training manual for test and examination preparation /O. G. Danilyan, O. P. Dzoban, E. A. Kalnytskyi. – Kharkiv : Pravo, 2022. 134 p.

Інформаційні ресурси

1. Безкоштовні електронні підручники онлайн «Гуманітарні науки» (<http://www.chitalca.html>).
2. Перелік основних довідників тематичних ресурсів з філософії у комп’ютерній мережі INTERNET (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).
3. Додаткові філософські ресурси комп’ютерної мережі INTERNET (<http://www.epistemelinks.com/link/PhiLink.html>).
4. Посилання —The Perseus Project: An Evolving Digital Library on Ancient Greece|| (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).
5. Посилання —Exploring Plato’s Dialogues||, а також сервер —Philosophy in Cyberspace|| (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).

Бровко Наталія Іванівна

*Редактор О.О.
Грушко
Комп'ютерний
набір:
Комп'ютерна
верстка:*

Здано до
складання
Підписано до
друку
Формат 60×84 Ум. друк. арк. Тираж .
Зам. Ціна

Сектор оперативної поліграфії РВІКВ БДАУ
09117, м. Біла Церква, Соборна площа, 8/1; тел. 3-
11-01

РЕЦЕНЗІЯ

На Методичні вказівки для виконання аудиторної та самостійної роботи з дисципліни «Філософія права» здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» (уклад. Н.І. Бровко)

Публікація містить рекомендації здобувачам вищої освіти для підготовки до практичних занять з дисципліни «Філософія права», структуру та зміст навчальної дисципліни, теоретичні та письмові практичні завдання для підготовки, питання для обговорення, завдання для самостійної роботи, завдання для самоконтролю та рекомендовану літературу. Видання спрямоване на розвиток компетентностей, формування знань здобувачів та оволодіння уміннями поєднання філософського та правового підходів щодо розуміння актуальних проблем правової сучасності

Методичні вказівки складаються зі вступу, де студенти ознайомлюються з метою, завданням дисципліни, компетентностями, що зазначені в освітній програмі спеціальності 081 – «Право», результатами навчання дисципліни; містять перелік питань, що виносяться на опрацювання, контрольні питання та завдання для самостійної роботи.

Метою викладання дисципліни «Філософія права» є формування знань здобувачів про становлення і розвиток філософії права як науки та розширення їх орієнтаційних можливостей в сучасній правовій реальності; оволодіння уміннями поєднання філософського та правового підходів щодо розуміння актуальних проблем правової сучасності.

Видання спрямоване на розвиток компетентностей щодо розуміння основних теоретико-правових ідей і поглядів, що склалися у сучасній теорії та філософії права, оволодіння основними теоретико-філософсько-правовими поняттями і категоріями, що відіграють основоположну роль у системі юридичних знань. Методичні вказівки допоможуть глибоко засвоїти матеріал навчальної дисципліни, ефективно підготуватися до практичних занять та успішно скласти підсумковий контроль.

Рецензент:

к.ю.н., доцент

доцент кафедри публічно-правових дисциплін

Світлана СИМАКОВА